

Tevfik Fikret

(Baş tarafı 3 üncü sayfada)
Geçerken) namındaki şiirinde de, kışlanın önünde birdenbire parlayan bir yalın kılıcın selâmı dur emrini vermesiyle kılıcın parıltısından tutuşup coşan yine o Tevfik Fikret idi. Hattâ bu mevzular üzerine bu kadar hamasî, parlak ve müessir bir lisanla koca Osmanlı edebiyatında öyle belîğ bir şiir söylemiş — Tevfik Fikretten başka — tek bir şairimiz var mı?.. Anlaşıyor ki bu şiirleri yazdığı zaman zavallı Fikret (Tarihi Kadîm) yazmağa mecbur olacağına hiç hatırına getirememiş imiş. Böyle hamiyetli, muhlis bir kıymetli şairi, en sonra gördüğümüz zavallı Fikret haline sokanlar kimler ise, Fikretin bütün günahları onlara râci'dir. Bence meyûsiyyet yüzünden şehit olan hamiyetli, faziletli ve insanîyetli Fikret ne dedi ise mazurdur. Onun küfrü, kendisinin bütün fedakârlığına karşı, — halktan değil! — bir fırkadan görmüş olduğu küfranı nimetin aksi sadasıdır.

(1) Nüzhet, kalaablıktan ayrılış demektir. Pek çok kullandığımız tenezzüh de aynı mânadadır. Biz, bunu (gezinti, promenade) mânasında kullanmaktayız. Fikret, tabiatı itibarıyla kendi kendine yaşamayı sever bir adamdı. Sonra pek çok kişiden sitem gördüğüne kanaat getirdiği için büsbütün insanlardan tevahhüs eder oldu; demek isterdim.

(2) Cenap bu tasviri (Baudelaire) de görmüştür.

Tevfik Fikret

On dokuzuncu asırda romantizm inhitata yüz tuttu. Pek muktedir şairlerden bir takımı, o firkadan ayrıldılar ve Realizm mesleğine meylettiler. Fikretin hakiki mevkii bunların arasındadır. Bu cemaatta Fikrete pek benzeyen biri var. Fikretin pek manidar bir manzumesi bu müşabeheti tasdik ediyor. Benzemeyen ciheti ne idi?

Yazan: RIZA TEVFİK

On dokuzuncu asrın edebiyatındaki mesleği romantizm idi. Bu bir felsefedir ki, insanîyetin bütün medenî kısmını sarsıp çalkılayacak kadar kuvvetli bir (fikir cereyanı) na sebep olmuş ve klasik edebiyatın hayatına nihayet vermişti. Bu harekete meydan açan felsefi akidenin en doğru düsturunu beyan eden (Jan Jak Ruso) dur. Bu filozof, (genëve) li, fakir ve mizacı bozuk bir saatçinin oğludur. Usulü üzere bir terbiye görmemiş. Anadan doğarken öksüz olmuş, pek sefil bir ömür sürmüştü, dağlarda, kırlarda serseri gezerek büyümüştü. Tercümeihali berhattır. Bu hususta (Itirafkar Les confessions) ları, okuyanların yüzünü kızartacak kadar fena ve çirkin bir sergüzeştir. Lâkin, zamanında Fransa şairlerinin müstesna bir dâhisi idi.

Bu adam kaba bir köylü kıyafeti ile, pervasız tavrıyla Paris'e ilk defa olarak geldiği zaman, klasik edebiyat — kurumağa yüz tutmuş bir çiçek gibi — inhitata başlamıştı. "Hattâ aselectini de muhafaza edemeyip eğrinden çıkmıştı", diyen münekkittler, "zaman ile fikirler ve zevkler de bir hayli değişmişti. Yeni bir çığır açıp da yol gösterecek bir cesur müceddit de zuhur etmemişti. İslahat namına korkak ve beceriksiz teşebbüslerden başka bir hareket de görülüyordu", diye mühim mülahazalar beyan ediyorlar. (Ruso), acap kıyafetile Paris'in en kibar salonlarına kabul edilmiş ve söz söylemekte riayet olunan âdâba ve tesrifata hiç ehemmiyet vermiyerek ihlâs ve samîriyet ile düşündüğünü söylemiş. Pevkalâde acip bir cazibesi ve müessir bir samîmi hali varmış. Klasik edebiyatın birinci prensipi ve itikat düsturu (La suprématie de la raison sur le coeur) cümlesile münhasıran ifade olunurdu ki (akıl) gönül üzerinde nüfuzu olması lüzumuna inandıklarını gösterir. Şu takdirde edebiyat, ve hele şiir, muvazenesiz hissiyatımızı, delicesine sinirliliklerimizi ifade etmemeli, makul fikirlerimize, mantiki ve muntazam düşüncelerimize sadıkane tercüman olmalıdır; demek çıkar. Böyle her şeyde akli ileri sürmek ve benliğimizi teşkil eden en derin duygularımıza bile onu takdim etmek edebiyatta değil, ancak riyaizyatta doğru çıkar bir usuldür. Buna felsefede (rasyonalizm) derler ki, o devrin büyük filozofu meşhur (Dekart) in mesleği idi. Şüphe yok ki lâ-

sik edebiyat, esas düsturunu (Dekart) in felsefesinden almıştı. (Ruso) bunu iptal etti, yukarıda fransızcasını demin zikretmiş olduğum düsturu da altüst ederek: (La suprématie (du sentiment et de l'imagination sur la raison et l'esprit) dedi ve bu iddiasını kabul ettirdi. Az zamanda bütün Avrupada edebiyat, hattâ âdet bile (romantik) oldu (1). Bu vicdan inkilabında pek çok dikkati çeken bir cihet var: Hissiyatımıza bu kadar çok ehemmiyet verince şiirin en mühim mevzuu da elbet duygularımız olacaktır. Duygu, vicdanımız haricinde bulunamaz, ağaç, dağ, taş ve tabiat manzaraları gibi.. Hattâ (tabiat) bîme bizim insanî olan tabiatımız demek olur. Dışarıdaki cansız tabiat değil.. Felsefe lisanında bu mesleğe (sübjektivizm) derler ki, (natüralizm) ve (realizm) mesleklerini red ve iptal eder. İşte bu sebepledir ki o meslekler ile romantizm arasında — felsefede de, edebiyatta ve güzel sanatlarda da — esaslı bir ziddiyet vardır. Halbuki (Ruso) iddiasını daha ileri sürüp (sevkî) tabiiyi yani [Fransızların (instinct) ki (garize) demektir], onu akıldan üstün tutmıştı. Ve kendi eseri olan romantizme (instinctivisme) diye isim vermişti.

Zamanımızın en meşhur filozofu olan müteveffa (profesör Bergson) da aynen bu fikirde ve tamamen aynı içdiada bulunuyordu. Bu hususta doğrudan doğruya (Ruso) nun tâbillerindendir ve Dekart felsefesine mu'terizdir.

Almanyanın filozof - sairî ve âlimlerinden biri olan (Göthe) ile çok sevdiği arkadaş şair Şiller romantizmi tamamen kabul etmişler ve o yolda en dil-

ber ve müessir eserler vücuda getirmişlerdir. (Şillet) in pek filozofane bir (nazariye) si de var ki, romantizmin mahiyetini tarif eder. Bunun izahına girişmeyeceğim, yer kalmadı. Başka bir makalede arzederim.

İngilterede (Lord Bâyrin) büyük bir dâhi şair idi. Çok ateşli ve heyecanlı şiirler yazdı, ve romantizme kıymet ve revaç verdi. Kendisi muvazenesiz ve âdeta delişmen bir mizac sahibi idi. Ziyadesile de içkiye müptelâ idi. Son derecede pesimist ve (sevdavi) bir genç adamdı. İngilizlerin (spleen) dedikleri bu (kara sevdâ) yı, kendi şiirleriyle — sarî bir hastalık gibi — bütün Avrupaya geçirdi. Buna (asrın hastalığı) denildi. Fransız (Victor Hügo) herkesi muvaffakiyeti ile bastırdı. Onu herkes bilir. Geçiyorum.

Her yerden ziyade Fransada çabuk moda değişir. Viktor Hügo'nun henüz pek faal bir zamanında yani (1840) senesinde (romantizm) inhitata başlamıştı. Buna da başlıca sebep yapmacık nev'inden mübalâgalı bir hassasiyetten dolayı hayatı daima hâzin bir çehre ile tasvir eden bu yeni edebiyat, hakiki Fransa hayatına uymuyor ve onu yanlış bir surette temsil ve tasvir ediyordu. Birçok genç şairler (realist) bir bakışla hayata bakmayı biliyorlar ve hayata böyle tasvir etmek istiyorlardı. Bunlar (romantik) firkasından ayrıldılar ve her şeyden ziyade bir (manzum) nin şekil ve üslûp itibarile (mükemmel - parfait), (münakkah - correcte) ve (zarif - élégant) olmasına ehemmiyet verirdiler; demek ki asıl sanata ehemmiyet veriyorlardı. İşte (parnasiyen) ünvanile romantiklerden ayrılan şairler bunlardı. Başta (Lö Kont

dölil) olmak üzere bu firkanın en meşhur âzası (Sülli Prüdom), (Maria dö Heredia), (Fransua Kope) ve (Bodler) vardı. (Lö Kont dölil), izzeti nefsi ve içinde yaşadığı cemaate karşı çekingen vaziyeti itibarile ve hele fitraten güzelliğe aşkı, zarafete meftuniyeti, intizama ve şekil ve kıyafete ve üslûbun mükemmeliyetine riayeti ve takayyüdü itibarile, bayağılığa ve kabalığa (yani Fikretin tabirile gîlzata) şiddetle nefretinden dolayı, Fikretin aynidir, diyebilirim; bu iki şair birbirine o kadar benzer!.. Bu Fransız sairinin pek aristokrat seçiyisini ve tavrını tarif eden münekkittler ittifak ile şu hükmü vermişlerdir: (il était lointain, hantain et dédaigneux) yani (insanlardan uzak!) mütekebbir!.. Herkese yüksekte bakarak ve muhakkirâne bakar! bir adamdı! demişlerdir.

Fikret!.. O kadar merhametli, o kadar insaniyetperver, o kadar sevmeye müstait gönüllü yaratılmış olan Fikret, kendisini havatından bezdiren bir firkaya karşı — ve yanlış olarak — bütün insanlardan iğrendikten ve kahr yüzünden yeise düşüp ruhan ve bedeninden hasta olduktan sonra, muhitinden ayrı yaşamaya mecbur olmuş, insanlardan uzaklaşmış, onları hor ve hakir görmüş, ve bunu (heykeli saîy) ünvanlı şiirinde açıkça söylemiştir.

Ey muhterem ve insaniyetli okuyucularıım!.. Muhtasar notlardan ibaret olan bu makalemi dikkatle okuduktan sonra, Fikretin o manzumesini de dikkatle okuyunuz rica ederim. Ben onun en mühim yerlerini açık türkçeye tercüme edip şurada arz ediyorum. Göreceksiniz ki, kimseden pervası olmayan bu (yigit şair), kendini — herkesin gördüğünden ve tanıdığından daha iyi — tarif ve tasvir etmiştir. İkinci kitada bakınız, nefret ettiği adamları nasıl tasvir ediyor:

Bütün ufukları kaplıyan boşlukta inliyen bir sürü hayaller, her gezyor ki hepsi de birbiriinden hakir ve istisnalı olanmış mahûlkattır. Karanlıkta vukua gelen bu korkunç ve yirici kar-gasallığa, bir demir direk üstünde bir heykel (çalışkanlık heykeli olan Fikret!) yüksekten lâkayı ve alâkayı bir bakışla bakıyor... San ve şeref hırsına, yıldırım-

laca, şimşeklere... ilâhîrili!.. Bu yukusuz kalan çalışkan heykel, her şeyden (uzak, lointain) ve san'atin (çölmek bilmiyen dédaignenx) ve (mağrur hantain) çehresile duruyor ve bakıyor.

Bu sözlerde (Lö kont dölil) in çehresini aynen görüyorsunuz, değil mi? Eminim ki merhum Fikret Fransız münekkittlerinin bu şair hakkında verdikleri hükmü görmemişti. Fakat kendi de o hale gelmişti. Yalnız onlardan bir mühim farkı var. Hiç onlar gibi lâkayıt değildi. Gördüğü muameleden pek müteessirdi.

Ve o derin meysusiyet onu bu hale getirmişti.

— SON —

(1) Yani hissi bir şekil aldı. Câlî ve yapma hassasiyetler moda oldu.

[*] Bundan evvelki makaleler 13, 21, 28 şubat ve 6, 13, 19 martta intişar etmiştir.

EDEBİYAT
ALEMİNDE

TANIDIKLARIM

Tevfik Fikret

Mektebi Sultanide çok duramadım. Geliboluya kaçtım. Orada da eski zevki bulamadım. Rüstiye'den parlak bir şahadetname aldım. Fikret'i andım.

- 2 - [1]

Yazan:

Rıza Tevfik

Mektebi sultanide Tevfik Fikretle ancak iki sene beraber bulunabildim. Lâkin — evvelce de arzetmiş olduğum veçhile — o, hüsnü halile, çalışkanlığı, nizamperverliğile talebe arasında en iyi nümuneydi. Ben fena halde yaramaz, nizam dinlemez ve asi olduğumdan — Tevfik'in hal ve tavırını pek beğenmekle beraber — onunla arkadaş olamazdık. Fikirlerimiz bağdaşmaya — çağımızı her ikimiz de anlamış olmalıyız ki, aramızda öyle samimi kafadarlık rabıtası yer tutamamıştı. Benim asıl arkadaşlarım ve kafadarlarım benim miyacımda olan iki üç yaramaz çocuktur. Fikret'in her veçhile miyacına muvafık bir arkadaşı, bir samimi dostu da, o zamanlar yoktu sanırım.

Ben, (1882) den (1884) e kadar, o mektep hayatına güç ile tahammül edebildim. İdare hal-kını da, hocalarımı da canlarından bezdirdim. Onlar da o sene imtihanında beni sınıftan döndürdüler.

Buna hiç keder etmedim. fakat vak'a, izzeti nefsimde dokundu. Gelibolu ve Hamzabey sahili zaten hayli zamandan beri gözümde tutuyordu; bu vesileyi iyi bir fırsat itihaz ettim; kimseye haber vermiyerek, samimi arkadaşlarımda bile vedâ etmiyerek, aldım başımı, mektepten çıktım, gittim.

İki gün sonra bir vapura atlayıp Geliboluya can atıştım.

Zavallı babam, vücutta çok zayıf ve hastalıklı bir adamcağız. Evimize girdince kendisini yataktaki buldu. Böyle hiç memul etmediği bir zamanda beni karşısında görünce hayretini gizliye miyerek: (Hayrola oğlum!) dedi. Başına geleni anlatım ve — tabii! — bütün kâbâhatı, hocalarımın haksızlığına attım. (Anladım, sen vahşi adamlar gibi başboş yaşamaktan hazediyorsun. Uslu, akıllı, medenî bir adam olamayacaksın!.. Yazık emeklerimiz!.. Var git artık istediğin gibi karda bayırda dolaş. Bir daha mektebe gidecek değilsin!) dedi. İlk defa olarak babamdan işitiğim bu sözler bana pek dokundu. Derin bir pişmanlık duygusu ile vicdanım birdenbire uyanı. Babam benim ilk hocamdı, en iyi arkadaşım, en fedakâr ve vefakâr dostumdum; benden çok şeyler ümit eder, büyük muvaffakiyetler beklerdi. Onun iyiliklerine karşı nankörlüğünden yalnız mahcup değil, vicdanen de muazzap oldum. Artık, tamamen hürriyetim vardı, fakat benden pek kıymetli bir şey eksildiğini şiddetle hissediyordum. Ruhumda hiç eski neş'emden bir lem'a kalmamıştı!.. Sevdığım yerleri, kırları, bağları, sahilleri istediğim gibi gezdim, dolaştım. Hiç zevk al-

madım. Bilâkis bu neş'esiz âzadelikten, bu işsiz, bu haysiyetsiz hürriyetten o kadar sıkıldım ve usandım ki ekseriya mektebi sultani rüyama giriyordu, ve orada (lüzumsuz su gibi!) israf ve telef etmiş olduğum iki senelik hayat, şimdi bana şiddetli bir iştîyak duygusu veriyordu. Benim için bu nikbet büyük bir tecrübe oldu, ve bütün ömrümde bana yol gösterdi. Nihayet babama çok yalvardım. Beni Gelibolu mektebi rüstiyesine gönderdi. Bu sefer orada gevik ile çalıştım. Rüstiye'yi birincilikle bitirdim. On bir dersden imtihan verdim. Hesaptan dokuz, diğerlerinden hep on numara aldım. O şahadetnamem hâlâ bende mahfuzdur. Celâl Nurinin babası Nuri paşa o zaman mutasarrıftı, onun mühürü de vardır. Sonra merhum ile âyan meclisinde arkadaş olduktu.

Gariptir ki, mektebi sultaniden ayrıldığım gündenberi hiç Fikret'i düşünmemiş olduğum halde, şahadetnamemi — memleketin en mühim adamlarıyla beraber babamın huzurunda aldığım gün, (yani 1300 senesi mayısının yirmi yedinci günü!) birdenbire Fikret'in sevimli çehresi — mektebi sultanide tevzii mükâfât günündeki halile — gözümün önüne geldi ve günlerce hayali zail olmadıydı.

O sene babamla yine İstanbul'a geldik ve hiç vakit kaybetmeden, hemen (mektebi mülkiye-i şahane) ye kaydolundum.

Bu mektep o sene en parlak bir intibah devrini idrâk ediyordu. Ben buna şahit olmuştum. Muallimlerimizin heyeti, Türkiye'nin en kıymetli adamlarından teşekkül etmişti: Atıf bey mecelle; Zihni efendi fıkıh; Recai zade edebiyat; Gâlibi Sait bey inşâ ve kitabeti resmîye; Mihail Portakal paşa maliye; Sakız Ohannes efendi ilmi servet; Halil bey tabakat; Murat bey tarih hocaları idiler. Antranik paşa hikmet; Nişan efendi kimya okuturdu, ilâhîrih. Bu mütehasşis adamların hepsi de güzel ders takrir eder, muktedir adamlardı. Hele Recai zade ile Murat beyin talebe üzerinde büyük bir tesiri vardı. İkisi de pek yakışıklı ve şık adamlardı. Murat bey, ders verirken hiç yerinde durmaz, daima gezinir ve ciddi bir heyecanla bize Fransanın Büyük İhtilâl'ini — en mühim vakaları ve safhaları — anlatarak bizi de galeyana getirirdi. İfadesi açık, kısa ve keskin cümlelerle mümtazdı. Söylediğini de pervasız bir lisanla söylerdi. Mevzu ne olursa olsun sözünü sakınmaz, ve ardına önüne bakınmazdı. Aynı zamanda (Mizan) gazetesi ni de çıkarıyordu. Şimdiki Tanin matbaası — o zaman — Mizan matbaasıydı. Bu gazetede

Murat bey (edebî tenkit) ile de meşgul olur ve aziz dostu Recai zade'yi Nâmık Kemale tercih ederdi. (Mizan) matbaadan çıkar çıkmaz, sıcaık yumuşak medrese fodla (1) sı gibi her yerden evvel bizim mektebe gön derilir ve talebe efendiler he men kapışırlandı. Abdülhak Hâmidin sesi başka bir âlem den gelir, ve sahrası, ölüsü, makbe ri ve bazı şiirleri bizi costurur ve hususa beni vecde getirirdi. Nâmık Kemal, menfasında — olmak'a beraber pek yorgun bir haldeydi. O sıralarda Osmanlı tarihini, kendisinin pek samimi dostu Ebuzziya'ya vermiş, zarif bir surette tabettiriyordu. İlk forması basılınca büyük bir sevinçle tedarik ettik ve mektebimizde alıp okumayan kalmadıydı. Fakat maarif meclisi âzasından Salâhi adlı biri, bu kitaptan garip mânâlar çıkarıp padişaha jurnal etmiş olduğundan, ertesi gün iradei seniyeye ile tab'i menedildi. Elîmizdeki birinci forma ile kaldık ve meysus olduktu. Bir daha da basılmadı, gitti. Zavallı Nâmık Kemal bey zaten hasta ve gönüllü kırktı. Bu jurnalcılık kendince pek kıymetli olan bir büyük eseri âdeta matbuat âlemi ne doğarken boğduğu için son derecede meysus oldu ve takriben bir sene sonra vefatı haberi bizim mülkiye mektebini matem içinde bıraktı. Ben o zaman edebiyat sınıfındaydım ve edebiyatla kitabetten birinci çıkmıştım. Şair Siret, Nedim ve Ali Seydi merhum en yakın dostları m idiler ve şiire istidatlarıle temayüz etmiş heyecanlı, civanmert gençlerdendiler. Bunların içinde bir Siret yetti.

Üstümüzdeki sınıfta, üstad Ekremden feyiz alanlardan bir İhsan bey vardı; üstad onu çok beğenir ve methederdi. Bir de Ali Rıza bey vardı. Gayet nazik, hassas, cidden âşıktı. Eski bir bektâşî ailesinin pek haluk ve edip bir varisiydi. Mektepten çıktıkta sonra Arnavutluk taraflarında İskrapar kaymakamı olmuştu. Oradan pek cezbe li, pek âşıkane, ârifane ve ah-zineifünun) mecmuasında bas tırıldı. Herkes onu (şair ilâhi neva, İskrapar kaymakamı Ali Rıza bey baba) diye hürmetle yâdoderdi. Yine o sınıfta bir Ali Rıza daha vardı ki (Kartal Rıza) diye şöhrat bulmuş, kumral, gülbüz, yakışıklı ve çok sevimli bir halis Türk çocuğuydu. Nâmık Kemale meftuniyetinden dolayı (Ali Kemal) diye imza atardı, fakat Naci taraftarıydı. Bazı güzel şiirleriyle mümtaz genç şairlerimizdendi. Son sınıfta da (İbnürreşad Ali Ferah) vardı. Alemi matbuatta — yani Babâli caddesinde — de (Besir Fuat) bey namında münavever, yakışıklı bir genç, şairliğe istidadı ve kabiliyeti ile beraber, ilmi şiire tercih ve şairleri tenkit ve bazan takbihi ettiği için, hayli velvele vermişti. İhtikâç materyalist ve iman-

sız bir gençti. Maatteessüf bütün bu gençlerin üçünden, dördünden maadâsı fecî bir ölüme kurban oldu. (Ali Ferah) mektepte iken, (Hosenk) ve (Mevlidi nebi) gibi eserleriyle büyük ümitler uyandırdıysa da, diplomasıye intisap edince şiiri bütün bütün ihmal etti, sonra birdenbire resmî mesleğinde parladı, söndü ve vakitsiz vefat etti.

İhsan bey mecnun olarak has tanede vefat etmiş. Bektaşî Rıza bey taşradan hasta olarak İstanbul'a gelmiş, çok geçmeden ve elli yaşına varmadan ölmüş. Benim sevgili arkadaşlarımdan Ali Seydi merhum, çoktan şiiri bırakıp tedris ve telif ile uğraşmış ve o da vakitsiz vefat etmiş. Arkadaşlarımızın hepsinden bedbaht olan Ali Kemal gazetecilikle ömrünü heder etmişti. Pek kıymetli ve vefakâr arkadaşım Nedim, cidden büyük bir kabiliyetle şair doğmuş ve bazı eserlerle hünerini ispat etmiş iken hayli zaman evvel şiir yazmaktan el çekmişti. Hamdolsun sağdır ve sevimli bir ihtiyardır. Benim de dahili ve mensup olduğum bu nesil den ve bu zümreden kala kala (sahihlen içli bir şair olarak) bir Siret kaldı!..

Bizim mektebi mülkiyenin o parlak devri de iki seneden ziyade sürmedi. Jurnalcılar yüzünden bütün o muktedir hocalarımız (talifen ve terfian!) başka memuriyetlere nakloldu. Mektebimiz mimlendi. Talebeler arasında aramalar, tar amalar yapıldı. Tabii iptida ben mektepten koğuldum. Ve benim için yeni bir felâket ve buhran devri açıldı. Muazzep, fırtınalı ve tehlikeli geçen hayatımda bu bir mühim dönüm noktasıydı. Merhum Fikret'i, ikinci defa olarak ne münasebetle üstad Ekrem'in evinde görmüş olduğum ve bu sefer artık ebediyen bağdaştığımızı gelecek makalemde hikâye edeceğim.

[1] Fodla, pek kaba undan, yapılıp ve eski medrese talebesine dağıtılır bir pideydi.

Tevfik Fikret

— 6 — [9]

Fikret, Osmanlı edebiyatı tarihinde mükemmel, belki de tek bir (parnasien) dir; demiştım. Bu iddiayı ispat etmek için Fransız edebiyatı tarihinden birçok vesikalar bulup bu bahis için bir dikkatli ve mazbut makale yazdım ve Parnas şuarasını da mevzuu bahsederek bizim merhum Fikretin o (parnas) devri şairlerinden hangilerine benzediğini de güphesiz delillerle gösterdim. Lâkin evvelâ Fikreti benim samimien tanıdığım ve hile herkese tanıttırmak için bir kere daha (Rûbabı Şikeste) yi dikkatle okuyup onun maneviyetini lâyıkile tanıttırarak eserlerden misal getirmeyi daha ziyade maksadına muvafık buldum.

Fikret, hususâ Servetifünun'da bulunduğu zaman, öyle tam mânasile romantik bir şair değildi. Muktedir ve belîğ bir şairdi. Gayet belîğ ve çok pürüzsüz bir lisan ile hemen her mesleğin prensiplerine muvafık şiirler yazmıştır. Yalnız hepsini gayet temiz ve pürüzsüz bir üslup ve belîğ bir eda ile yazmıştır. Onun için (parnasien) tâbiri, onun hakkında en doğru bir sıfat ile tarifdir. Fakat en mühim eseri olan (Rûbabı Şikeste) hiç yeknasak bir kitap değildir. Üslup itibarıyla bile öyle değildir. Onda duygu ve fikir ve itikatça birbirine hiç benzemez, hattâ taban tabana zıt şiirler vardır. Biz bu farkları dikkatle tayin ederken Fikretin vicdanını altüst eden fırtınaları ve insanı yetperver, hakperest ve merhametli ruhunu zehirliyen elemeleri ve tedavisi mümkün olmayan ve tesliyet kabul etmeyen o katil me'yûsiyeti keşif ve teşhis edebiliriz. Edince de — fitreten (nezih) ve hissien aristokrat doğmuş olan — Fikretin, nasıl büsbütün (merdüm-griz) yani insandan nefret eden ve kaçan bir adam olduğunu da lâyıkile anlamış oluruz. (1) O vakit de Fikrete değil, bu temiz, bu afif, bu cesur, hamiyetli ve fedakar şairi bu hale getirenlere lânet ederiz.

Rûbabı Şikeste'de (Balıklar, Nesrin, Seza, hasta çocuk) ve daha buna benzer manzumeleri geçiyorum. Onların hemen hepsi de çok temiz bir üslup ile yapılmış realist tablolarıdır. Fakat şu (Habîr girizan) dan aldığım bir iki mısraa bakınız:

Evci, her şey uyur ey leyl mes'ut
Fakat ben bir ziyayı ra'sedârin
Enişî hüvâ, bî ârâm ve bîsûd,
Müebbed beklerim bir subh tâtın
Tulûn nâhsını ümit içinde...
İçim bir medfene amâli zinde!

Görüyorsunuz ya! (Her şey uyuyor. Yalnız zavallı Fikretin uykusunu açıyor! Niçin? O titrek bir ışığın mahzunluğuna mahrem olarak, hiç dinlenmeyip, faydasız ve ebediyyen bekliyor ki bir karanlık sabahın — ümit içinde! — uğursuzluğu

Zavallı mazlum Fikret, İsyanları ve müthiş duyguları ile tarifi mümkün olmayan vicdan azabını herkesten ziyade duymuş ve anlatmıştır ve yeis ile ümidinin ebediyyen mahyolduğuna kanaat getirmiştir

Yazan :

RIZA TEVFİK

doğsun. (Benim içim canlı emellerin mezarıdır, gömüldüğü yerdir!) diyor. Anlaşıyor ki, bu adamcağız yeis ile zehirlenmiş ve içindeki emeller ölmüştür. (Geyyayı vücud) un tek milini dikkatle okuyunuz! Parçalanamayacak kadar bütün, müthiş bir tablodur: (Bir çukur yerde birikiş, bulantı kokmuş bir su ki yılanlar, solucanlarla dolu, suyun yüzünde de adacıklar gibi yüzen iğrenç bir haşarat bulutal. İşte varlığın derin ve karanlık bataklığı!.. İşte ruhu ümit ve hevesle dolu olan insanıyetin, gırtlığına kadar dalıp da içinde yüzdüğü girdabı.. İnsaniyet ne kadar iğrense ve çırpınsa da hiç dinlenmiyerek bu murdar ve derin batağın içinde inmekte devam edecek!) diyor.

Eski İtalyanın meşhur dâhî şairi (Dante) nin Cehenneminde en korkunç ve iğrenç manzaralardan birini andıran bu tablo ile, artist Fikret hayatımızı tasvir ediyor. Dünyayı, senin benim âşık olduğumuz bu güzel, bu ebediyyen genç dünyayı ve bizim medenî dünyamız ve muhitimiz olan cemiyeti böyle görüyor!.. Yazık!.. Şüphe yok ki, bu büyük adam hasta!.. Her insan da öyle murdar görüyor, ve — gariptir ki — Cenap Şahabettinden başka soracak bir adam da bulamıyor.

Cenap, hayatta zevkten büyük maksat aramayan ve bulamayan Cenap, Fikrete insanın pek pis ve iğrenç bir tasvirini yapmıştır: (Canlı bir ciyfe, bir yürür pıhtı salya, yahut yalan kusan bir ağız. Kocaman bir kaddın, küçük bir baş...) ilâahirih! Siz bu murdar insan tasvirini (Cenabın mektubuna cevap) ünvanile Fikretin yazdığı manzumede-lâtfen görünüz ve okuyunuz!.. Onun nihayetinde Fikret (Böyle bir zehre karşı, sen, (mes'ut olabildim) desen de hül-yadır. Olamaz!.. Sen, ben mes'ut olamaz. Olamaz anlıyan, gören mes'ut!) diyor. Şüphe yok ki (böyle!) gören ve (öyle!) anlıyan mes'ut olamaz. O halde?!

O halde, zavallı insan, hayata nail olduğuna cidden nâdim olur. Güya kendi arzusu ile gelmiş gibi!.. Her ne ise!.. Fikret de Cenabın (2) yaptığı o murdar insan tasvirine bakarak hayata nâdim olmuş imiş gibi. (Nâdimi Hayat) ünvanlı bir mühim şiir yazıyor ki, Rûbabın (188) inci sayfasında munderiştir. Lütfen okuyunuz. Öyle bir hale gelince, insan (içinde yaşamağa mecbur bulunduğu muhitin — yek-

pare bir katı taş gibi — varlığını sıkıp erittiğini duyar... Aman biraz ümit için meydan yok mu?) diye feryat eder; değil mi?.. Açınız (255) nci sayfayı; (Biraz Ümit) ünvanlı şiiri okuyunuz. Sonu şu sözlerle bitiyor: (Muhitimin beni yekpare sengi hâre gibi erittiği demler!.. Biraz mecali ümit!) diye Fikret boğuk bir ses ile bağıyor. Bu müthiş duygular insanın vicdanında, bu fena fikirler de zihninde elemsiz, kedersiz doğamaz. Bunun ihtimali yoktur!.. Bu (İktirâb) yani azap duyus, ölümden beter değil midir?.. Zavallı mazlum Fikret, tarifi mümkün olmayan bu büyük vicdan azabını, herkesten ziyade duymuş ve her şairden ziyade belâgatle anlatmıştır.

(İktirâb) ünvanlı şiirini okuyunuz!.. (350) inci sayfadadır; (Müseddes) yani, aynı kafiye-de altışar mısralı, altı kitadan mürekkep ve her kıtanın son mısraı (müthiş, memattan bile müthiş bu iktirâb) cümlesi teşkil eder, feci ve belîğ bir kıymetli şiirdir.

Bunlara bakılırsa anlaşılır ki, Fikret, yeis ile ümidinin ebediyyen mahvolduğuna kanaat getirmiştir. Gönü, çalışmak hevesi ile ve terakki edip kemali hürriyet ve istiklâl sayesinde insanca yaşamak ümidile dolu iken Servetifünunu kendi idealine göre idare etmeğe başladığı zaman, on sene sonra işin bu hale müncer olacağını düşünsebilseydi, keşfedebilseydi, din-den imandan çıkıp da (Tarihi Kadim) i yazmağa, ve:

[Ne zaman geçse bir ketibet san

[Dalma rehğüzâra hûni efsân

[Bir bulut sâyezan olur mülak

[Basta, en başta kanlı bir bayrak

[Onu bir kanlı tac eder takip

[Sonra hûnini vesâti tahrip

[Mızrak, yay, kılıç!..

İlâahirih!.. demeğe lüzum görür müydü?..

Çok da ahevvel: (Köyün mezarlığında) adlı şiirinde, mağfi-retinin ve rahmetinin hikmetini sormak için Allaha çok dindarane bir lisanla hitap eder:

[Nedir hakikatı, ey sırtı ekberi me-

cut!]

Diye Allaha dindarane ve edibane bir lisan ile hitap eden ve mağfiretinden müjdeler alan Fikret değil miydi?.. O güzel şiirin nihayetini dikkatle okuyunuz; tam bir müslüman vicdanına inen lem'ai ilhamı derhal tanıyabilirsiniz.

Her genç adam gibi askerliğe meftun olan Fikret, bir vakitler kılıcı koca bir milletin harsı istiklâli, yani istiklâlinin bekçisi olarak telâkki etmiş ve ona (Zafer Yıldırım), (Şanlı Silâh) gibi vasıflar vermiş!.. (Asker (Sonu sa. 4 Sü. 3 te)

Tevfik Fikret

Recaizadenin mektepler haricinde en büyük hizmeti, Serveti Fünun ile Teceddüt Devri edebiyatının üçüncü safhasını açmış ve bu sayede Fikret'in inkişafına müsait bir muhit icat etmiş olmaktadır. Fikret Serveti Fünun edebiyatının en doğru mümessilidir ve san'atının mahiyeti itibarile (Parnassien) dir

Yazan :
Rıza Tevfik

Recai zade Ekrem bey — yumuşak tabiatlı, nazik mizaçlı olmakla beraber, — pek mütegebbis ve gayretli bir adamdı. Mülkiye ve sultaniye mekteplerinden, nazikâne bir surette atılıp da, şurayı devlet âzası arasına katıldığı zaman, eminim ki, gönüllü gözü yine o ders kürsülerinde kalmıştı. O kadar mesleğine âşık, ve bu şerefli hizmetinde o kadar muvaffak bir hoca idi!.. Bütün bu aşkına ve bu hizmetine karşı — zannederim — keyfine göre ancak tek bir şakirt yetiştirebilmişti. Mehmet Tevfik! Mektep haricinde üstad bu değerli şakirdle yalnız kalmıştı. Halbuki öte taraftaki hocanın, yani muallim Naci efendinin etrafında bir ordu vardı! Ekrem bey, bütün ümidini bu kabiliyetli ve iradetli genç şairin, ellerine tevdi ve istidadına havale etmiş, o kıymetli ümidin tahakkuk etmesini, büyük bir sevk ve sarafına bir insan ile Fikret'in muvaffakiyetle inkişafından bekliyordu. Sözlerim mübalâğaya hamlolanmasın!.. Fikret hakkında beslediği ümidi ve onun kabiliyet ve kıfayetine itimadını çok evvel Ekrem bey Abdülhak Hâmid'e söylemişti. Büyük şairimizin şu sözleri benim dediklerimi tasdik ve teyit eder; bakınız:

"Üstadımız Ekrem merhum, bundan takriben otuz sene mukaddem, şurayı devlet dairesinin bir tenha köşesinde genç bir zatla konuşuyordu. Üstad galiba — bu kimdir? demek istediğini anladığı için, ben sormadan evvel — iste istikballarınız büyük şair!.. dedi.."
"O genç zat, iki senedenberi bizi ağlatan Tevfik Fikretti. Merhum lâyetmüştür!.."

20 Ağustos 1917

Evet, üstad, bu değerli şakirdle matbuat âleminde (edebiyatı cedide) yi temsil ve muarızlarına karşı müdafaa etmek için yalnız kalmıştı. Ekrem bey pek mahir bir (organisateur - Teskilâtçı) olduğunu gösterdi. (Servetifünun) u gözüne kestirdi. Bu mecmua o zamanlar kıymetli bir şey değildi. Lâkin sahibi Ahmet İhsan, mektebi mülkiye mezunu zeki, terbiyeli, mütegebbis bir gençti. Üstad Ekrem, Ahmet İhsanı ikna etti ve Servetifünuna edebî bir hayriyet vermekle onu benimsedi; ve bu vasıta ile (Edebîyatı cedide) taraftarlarına matbuat âleminde bir kürsü hitabette bir de mücadele meydanı açtı. Yeni usule râğbet eden terbiyeli ve mektepli gençlerden o sırada göze görünen dört kişi yoktu; mevcut olanlar da — ilk defa olarak meydana çıkarmağa cesaret ettikleri manzumeleri bastırmak için — öteye beriye basıyıyorlardı.

Üstad onlara doğru yol üzerinde bir yurt gösterdi. O yurt, Servetifünun idaresi idi. Bu (Bocalama devri) ne Ekrem bey nihayet verdi. Bu teşkilâtın pek

mühim bir someresi oldu, ve zannederim, onun mânasını lâ-yıkile idrâk ve kıymetini hakikile takdir etmiş olanlar bugün bile pek az cisa gerektir. Üstad Ekrem'in bu himmeti (yeni edebiyat) devrini fethetmekle (Servetifünun) mecmuasına da — Osmanlı edebiyatı tarihinde bir parlak safha temsil ettiğinden dolayı — mümtaz bir mevkî ve rengi solmaz bir şöhrat kazandırdı. Az bir zamanda Servetifünuna yani (edebiyatı cedide yurdu) na Halit Ziya, Kemal zade Ekrem, Cenap Şahabettin, şair Safa, Siret, Süleyman paşa zade Sami, Süleyman Nazir, Rauf, Hüseyin Cahit, Ahmet Suayp, Ahmet Hikmet, Hüseyin Kâzım, doktor Suat ve daha bazı müsteit ve kabiliyetli gençler toplandı ve aynı maksadın tahakkuku uğruna çalışan bu heyecanlı ve cıvanmert gençlerin arkadaşlık ve meslekdaşlık zevkile elele verip bir münevver cemaat teşkil etmiş olması, şüphe yok ki, bütün Osmanlı tarihinde, o ânc kadar görülmüş bir şey değildi. Bu culture yurdunun mühendis ve müessisi vâkıa üstad Ekrem idi, lâkin bilfiil müdürü ve mecmuanın en salâhiyetli muharrir ve mu-sahhili Tevfik Fikret idi. Böyle bir mevkîe, böyle bir işe fitreten ve mizacen haris olan Fikret, artık hakikaten yerini bulmuştu. Hiç kimse de onun kadar kendini arkadaşlarına saydıramazdı. 278499.5

En ziyade onun tesiriledir ki, (Servetifünun edebiyatı) nın bir mümtaz üslubu, selim bir zevki, nezhir bir tarzı beyanı, hüllâsa, kendi şahsiyeti belirmeğe başladı. Bu (şahsiyeti müştereke), en ziyade Fikretin şemâilîci andırıyordu. Bu tekâmül hâdisesinde Ekrem beyin şahsiyetini bile Fikretinki, yavaş yavaş gölgesile kaplıyor, siliyor ve husûfa uğratiyordu. Ben, bu tabii tekâmülün gidişini ve safhalarının birbirini takip edişini merakla seyrediyordum ve bu müşahedelerimden çok hoşlanıyordum ve çok istifade ediyordum. Nihayet anladım ki, üstad Ekrem'in mekteplerde hizmetini amden ve kasden tatil eden hükûmet, onun gençlere hizmet uğrındaki azmine ve azmine haricte derhal mâni olamadı. Zannederim, işin pek farkına varamadı!.. Üstadın mektepler haricinde en büyük hiz-

meti, bu (Servetifünun edebiyatı) ile (teceddüt devri) nin üçüncü safhasını yahut perdesini açmak olmuştur. Başkasının nasıl düşündüğünü pek iyi bilemem!.. Fakat benim anlayışına ve takdirime göre Servetifünun edebiyatı, bizde Fransızların (Le Parnasse) dedikleri (Devri edebî) ye tamamen muadildir. Bu devri, üstad Ekrem'in ve hiç kimsenin, hattâ Tevfik Fikretin bile şuuru olmadan, teşkil, tesis ve parlak bir (münakkahiyet) ile temsil eden ve bir müddet yaşatıp edebiyatımızın tarihine geçiren merhum Fikrettir. Bu muvaffakiyeti ihraz etmiş olan Fikret, şair Fikretten daha büyük bir adamdır.

Bir takım sathî münekkittlerin (Fikret şair değildi, yalnız muktedir bir nazımdı!) demeleri şimdiki bir iki cümle ile hülsâten arz etmek istediğim hakikati, yani (bütün on dokuzuncu asırda yetişen Osmanlı şairleri arasında Fikret belki yegâne ve mükemmel bir Parnassien şair nümunesidir) düsturile arzettiğim hakikati bir veçhile sezip de lâ-yıkile kavriyamadıklarından dolayı iyi anlamamış ve iyi anlatamamış olduklarını isbat eder. Fikretin edebî şahsiyetinde ve hizmetinde en bariz olan bu ciheti biraz sonra lâ-yıkile tahlil edip mahiyetini göstereceğim. Lâkin şimdilik Fikretin faal hayatında keşfetmek istediğim başka bir şeydir?.. Bu kavi ve pek iyi kalbli mizacı nasıl ve ne sebeple bozuldu?.. O gizli sebebi bulmak ve onu bilmek istiyorum!

San'atına cidden âşık olan bu adam, kendini bilirdi. Şahsiyeti ile de bîhakkın mağrur idi. Dostları, onu pek mütevazî gösteriyorlar, pek nazik ve pek terbiyeli bir adamdı demek daha doğrudur. Ben de onun muhabbetini kazanmış en yakın ve sadık dostlarından biri idim. İyi bilirim ki Fikretin (izzeti nefis amour propre) i her hissine hâkim ve her fikrine galipti. San'at da ne kadar kâmil bir (Parnassien) nümunesi ise, âhlâk itibarile de o kadar mümtaz ve typique yani cinsine nümune olacak (stoique) bir kâ-

mil insan nümunesidir. Eski Yunanlılar, (saadeti fazilet âkâmına tevfiikan yaşamakta arıyan ve bulan) adamları (stoique) diye tavsif ve tekrim ederlerdi. Bizde bu faziletli adam nümunesi aranılırsa Fikretten iyisi bulunamaz. Ben zannediyorum ki eğer bu muhlis ve san'atkâr adamcağız Servetifünundaki mevkîinde ve pek sevdiği edebiyat mesalesinde ihtiyar oluncıya kadar kalabilseydi, (yani müstebit ve ziyankâr bir hükûmetin, her ümidi öldüren tecavüzlerinden, müdahalelerinden âzâde olarak feyyaz tabiatının inkişafına mâni olan maddî, manevî, siyasi ve içtimâî âmillerle her adım başında göğüs göğüseye mücadeleye mecbur bulunduğunu ve nihayet mağlûp olduğunu) ve en tatlı ve sevgili emellerini bu yolda kurban verdiğini gözile görseydi, çok nikbin ve hattâ mümin olur ve çok yaşardı ve daha çok eserler vücade getirirdi. Yalnız (Sis), (Tarihi kadim) (Doksan beşe doğru) gibi manzumelerden mahrum olurduk. Benim anladığıma göre yeis onun dinden imandan çıkarmıştır ve altı sene bile sürmiyen Servetifünun hayatının izmihlâli, yalnız dinine imanına zarar vermekle kalmamıştır. Henüz genç yaşında feci bir suretle ölümüne de sebep olmuştur.

Rebabı Şikeste'sinde bu katil yeisin bazı âlâimini görebiliriz. Ben bulduklarımı nasıl tefsir ettiğimi söyleyeceğim.

HIKAYE

Bir Ölüm Yanışlığı

Başucunda birdenbire iki melek birden gördüm. Biri seffaf, parlak bir çanta taşıyordu. İkisi de geldiler, üzerime kapandı hüğürlü hüğürlü ağlamakla olan karımın yanbaşı da durdu, hafifçe eğildiler. Biri:

— Merhumu incitmeden kanatlarını sakalım! dedi.

O zaman anladım ki, günlerden beri yataktan yatan ben, ölmüştüm! Karım da, zavallı güzel karım da bunun için başucuma boğula boğula ağılıyordu. Melekler de bu yüzden ziyarete gelmişler. Peki amma, kanat da ne oluyor?

Meleklerden biri taşıdığı çantayı açtı, içinden iki küçük kanat çıkardı. Yavaşça bunlardan birini sağ, diğerini sol omuzuma yapıştırdı.

— Tamam, dedi. Gidebiliriz! Birdenbire vücuduma değil de, ruhumda bir kıpırdama, bir oynama hissettim. Kulaklarımda bir serçe kanadının hafif sesi duyuluyordu. Sağına soluna bakınca omuzlarımdaki kanatların hafif hafif çırpındıklarını gördüm. Aman yarabisi, galiba uçmak üzereydim. Evet evet, işte yükselmeye başlamışım, yataktan yukarıya çıkıyordum. Bu ne garip haldir be canım! İnsanlar uçtuğuların amma, kanat takip kendileri vıcırlandıkları uçuşmadılar, bunu gayet iyi biliyorlar. Bir aralık dönüp yatağa baktım: Aman Allahım, ben ya yeryüzünde de uzun boylu dünyada yaşarken bir hayli endam aynasında vücudumu seyrettikten ben, vücudumu boylu boyunca yatağa görüyordum. Gözlerim kapalı, halsiz, sapsarı bir yüzle yatıyordum. Evet, bu vaziyette ben iki kısma ayrılmış bulunuyordum: Biri yatak içindeki Ahmet Muhsin, diğeri yatağın üzerindeki, boşluğa duran Ahmet Muhsin.

— Nasıl olur, böyle geç olmaz, diye isyana hazırlanırken meleklerden biri kolumu çekti:

— Haydi birader, yürü, geç kalıyorusuz!

— Nereye geç kalıyorusuz? dedim.

— Cennet... Azrail çoktan işini bitirip döndü bile.

Cennet sözü beni sevindirmemi değil, Allah rahmetiyle, mehtum eniştem de cennetten hazırdırların gözleri parlardı ve hürriyetten, sarabı keşerlerken, muhalebbi duvarlardan söz açardı.

Ben henüz bunları düşünmeye yeni başlamıştım ki, büyük, pırlı pırlı altından ve sedfent yapılmış bir kapı önünde durduk, durmamızla kapı kanatlarının açılması bir oldu. Nurlarla aydınlanmış uzun bir yolun ortasından süratle ilerledik, muazzam, mutanet, seffaf bir saray önünde durduk. Bu saray, yeryüzünde gördüğüm sarayların yanında harikalar harikası idi. Bir dağ kadar büyüktü.

Önünden giden melekler birdenbire dönüp iki yanına geldiler, kollarından tuttular, bu muazzam sarayın ışıltılı yanan muhteşem kapısından girmeğe hazırlanırken birdenbire kapıdan bir başka melek, bir erkek melek göründü. Bizi görünce:

— Aman, dedi. Durun, girmeyin! Kim bu getirdiğinizi?

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

— Canım mesele nedir?

— Efendim, bu Ahmet Muhsin...

— Ahmet Muhsin...

— Hayat sigortası sahibi mi? Evet...

— Hay Allah sizden razı olsun. Aman döşün!

— Döşün mi, neden?

— Döşün, döşün, yeryüzünde gördüğünüzü...

— Nereye, üstelik de hayırsız papazıydı.

* EDEBİYAT ÂLEMINDE TANIDIKLARIM *

Tevfik Fikret

Matbuat âleminde İsmail Safa bizim ağabeyimiz makamında idi. (Maarif) mecmuasını idare ederken onu tanımış ve sevmiştik. İptida Tercümanı Hakikate yazan Fikret, Safa ile dost olmuştu. O zaman matbuat âleminin hali. Üstad Ekrem ve Muallim Naci. Ben Safa vasıtasıyla ve bir manzumeye vsilesile Ekrem beyi tanıdım

— 4 — (*)

Yazan: Rıza Tevfik

Kemal (2) biraz evvel vefat etmiş ve arasıra kükreyen sesi işitilmez olmuştu.

Klasik edebiyatımızı gözümlerden düşüren, gazel ve kaside söylemek zevkinden gençleri koryan ve büyük bir gürlüğe meydan vermeden Fransız (Romantisme) ini bize naklederek, edebiyatımızda en büyük bir inkılabı kudretli ve muvaffakiyetli ahlî olan Hâmit, hiç mücahit bir adam değildi. O yalnız yeni edebiyatın en güzel örneklerini verirdi, fakat kendi uzaktaydı; ahmak bir sansür bakanı ve Cülsiyeye manzumelerinden maada hemen her şeyi menediyordu. Gençler de henüz bir şuurlu cemaat şekli bulamamıştı. Halbuki klasik edebiyatın Tercümanı Hakikat gibi bir müsbaka meydanı ve bir kürsüsü vardı. Bu yemli gazetenin sahibi ve başmuhariri olan Ahmet Mithat efendi, hükümetin her vehile itimadını kazanmış ve ilim, felsefe, din namına bahis ağır ve sözü geçer bilgiç bir adamdı. Damadı muallim Naci efendi de mezhebinde ve mesleğinde, meşrebinde ve zevkinde tamamen sarıklı olduğu halde zamanının, ve belki o zamana kadar gelip geçen Osmanlı şairlerinin en müktedir ve sellis nazımı idi. Medrese tahsil de âlâ idi. Çoğanberi imhata yüz tutmuş ve mahiyetini unutmuş olan (klasik) Osmanlı edebiyatının milliyetini muhafaza ederek, birçok uygunsuzluklarını islah ve hatalarını tashihe çalışıyordu. Lisani sadeleştirme gayretinde asıl Şinasinin mesleğini takip eden o idi. Nâmik Kemal bey — ilk zamanlarında — Şinasi merhumun sade türkçe şiir için göstermiş olduğu basit nümuneleri, her türlü efkâr ve hissiyat ifadesine kâfi görmediler ve hiç o yolda kalemlerini kullanmadılar. Muallim Naci, şair olmak itibarıyla fevkalâde bir adam değilse de esbî lisani islah hususundaki gayreti yüzünden bizde âdetâ (yeni klasik) mesleği — Néoclassique) nin müessisi olan bir muslih (yani réformateur) mevkiinde bulunuyordu. Bu gidişle muarız ve bu mesleğe muhalif bir vaziyette bulunan yeni edebiyat taraftarları, Türkiye'nin şüphe-siz en büyük şairi ve şiir âleminde inkılâpçı olan Abdülhak Hâmidin Türkiye'ye nakledebildiği Fransız romantizmini tercile etmekle meşgul idiler. Ötekilere nisbeten bunlar çok diller şiirler vücuda getirdiler, lakin bu şiirlerin lisani bizim eski klasik şiirlerin lisandan

daha az muğlak değildi ki. Şinasi artık bûshûtin unutulmuş, kalmıştı.

Fikret neslinin gençleri yeni edebiyat propagandası için meydana yeni bir ceride, bir risale bulamadıklarından dolayı her yeni başlıyan genç, ve heveskâr şair, Tercümanı Hakikatte yer bulabiliyordu ve bazan muallim Nacinin de bir iki takdirkâr sözü ile iftithatı nail olarak gayretle geliyordu.

Fikret ve Cenap Tercümanı Hakikatten kolayca ayrılmışlardı. Fikret (Maarif) mecmuasına yazmağa başlamıştı sanırım, Safa ile de pek samimî dost olmuşlardı. Ben de Safa ile pek dost olmuştum ve arasıra (Maarif) e şiir ve nesir yazardım. Fakat (Hazine-i Fünun) u idare eden (Andellip) de dostum olduğundan onun mecmuasına da bazı şeyler yazıyordum. Hâsılı o zaman bizim gibi yeni türeyen gençler için bir (bocalama devri) idi.

Üstad Ekrem, hocalıkta hakikaten muvaffak ve şakirtlerinin hürmet ve muhabbetini kazanabilirdi. Cazip, zarif, yakışıklı ve kibar tavırlı bir şair olduğu için, ve hele muallim Nacinin şahsında, muvaffakiyetinde ve şöhretine asıl rakibini keşfettiği için Servetifünunı himayesi altına aldı ve Fikret'i oraya çekti. Bu pek büyük bir muvaffakiyetti. Fikret o sayede yazıyordu.

Ben o sıralarda (İsfenks-Sphinx) ünvanlı bir uzunca şiir yazmıştım; (Hakikat) namına hiçbir şey bilemediğimizi)

—İlirî bir üslûbu ifade ile — itiraf etmişim. Safa merhum bunu beğenmiş, Maarif'de basmıştı. Sansür de tabînda bir mahzur görmemişti. Üstad Ekrem bunu tesadüfen okumuş, Safa merhumdan beni sorup hakkımda malûmat almıştı. Üç beş gün sonra Safa ile köprüden geçerken üstadada tesadüf ettik ve Safa beni ona takdim ettiydi. Teveccühüne mahzar oldum. Ertesi hafta Safa ile üstadâ öyle yemine davetli olduğumuzu öğrendim. O zamanlar Üstad Ekrem, Taksim meydanında tramvay hattının bir kavis teşkil ettiği yerin tam karşısında (hâlâ olduğu gibi duran) bir (kâğıt) binanın ikinci katında oturuyordu ve galiba vücudu pek nazik olan zavallı Nejadın tebdilîhaya emesi için muvakkaten oraya naklolunmuştu. Safa ile vakitinde oraya gittik. Tevfik Fikret ile Halit Ziya beyler, bizden on beş dakika evvel gelmişlerdi. Nejat, henüz hiçbir âlâmeti maraz arzetmiyordu. Bîlâkis gözleri pek parlak, zehi, konuşkan, cevval, hele nükteler ve kani sıcak bir çocuktu. Lâkin vücutta pek zayıf ve başı büyüktü. Babalarının en geyik (Sonu 5a, 4, 5ü 5 te)

TARİHTEN YAPRAKLAR

Üç Tipik Molla

Sarı Abdurrahman, Molla Abdülkerim, Sun'ullah Efendi

Yazan: RAGİP ŞEVKİ

rislerinden Ne-dajlı Sarı Abdurrahman diğer mollarlardan çok daha geniş

bir düşünce ile kâinatı, âlemi kayıı tetkik etti. Yeni yeni fikirler ortaya atmağa başladı. Bu fikirler mollarla âlemin bir anda bulundirdi. İy Anadolu ve Rumeli kazaskerlerine kadar aksetti. Esat efendi ile Ahi zade efendi Sarı Süleyman kardeşler aldılar. Esat efendi kemali ciddiyette:

— Bu dünyadan gayri bir âlemi gayıp olduğuna ne dersin? diye sordu. Sarı Abdurrahman: — "Haşrî neşir, cennet ile cehennem yoktur, vukua gelmez! Diye cevap verdi.

Mecliste bulunanların hemen hepsi sarardılar. Kazaskerler de lerini sıktılar. Esat efendi içinden: "Ve minnelgaralı! Sümme hâşâ", diye mırıldanarak başka suallere geçti. Mollarca: "Hay hay, mümkündür, böyledir, şöyledir, diye cevaplandırılan suallere Sarı Abdurrahman:

— İhtimali yoktur, vukua gelmez, böyle değildir, böylesi olamaz!

Diye cevaplar verdi. Mollar Sarı Abdurrahmanın için güphelerle kaynadığını gördüler, homur homur homurdandılar. Esat efendi hemen Sarı Abdurrahmanın bir zinde olduğuna fetvâ verdi. Sarı Abdurrahman şükrüyle sürükledi divanı hümayun önüne götürdüler, orada boynunu vurular.

Esat efendi bu meselenin başis olarak Tınaklı Hasan paşaya yazdığı mektupta diyor ki: "Birçok kuvvetli nasihatler ettik, güphe ile dolu olan reddiyetini izaleye çalıştık. Hakkı kabul etmedi, emneğe gayret etmedi, lakin meâl olmadı. "Bu meale zındıktır", Kusur da akıldadır, bunda güphe yok. Fakat teklif çerçevesinden haric kalacak kadar da mecnun değildi. Mübahaseye kenî fikirlerinden hayli bahsedildi. Ayeti kerimeleri kabul cylemiyen bu zındık yakalandıktan sonra töbeler etti ama, "İlla tehir kâli vacip olmakla geri şerif müsbince katine hükmolundu. Hazretiniz hazır olsa idiniz kendü eliniz ile kâti caze idi. Kendü zâim fasidince dünya belâsından halas oldu. Müslümleri dahi cinden ve dini ilâim dindinden halas buldu."

Molla işte böyle bir "âdem", di!

Osmanlı camiasında hakkı kelâmı dâima kendilerinin de gören mollar, kendi aralarında bunu paylaşamıyacak dercede kıskançtırlar. İlim konusurlardı, fakat münakaşaya bağladıktan sonra da hırsı konuşurlar, söğüşürler, hattâ döğüşürlerdi.

Hicri 1011 İstanbulda Behram kethüdâ medresesi müd-

Mollar arasında tok sözlü, vatanını, milletini, şeref ve haysiyetini sevenler de eksik olmazdı. Nitekim 1015 de Topkapı sarayında dördüncü Mehmedîa huzur ile yapılan divan-daki bir münakaşa, buna en canlı misâldir.

O gün cuma idi. Namazdan sonra divan toplandı. Başta şeyhülislam Sun'ullah efendi olmak üzere ulema hepsi hazırdu. Padışah geldi, yerine oturdu ve konuşmalar başladı.

Ordu İran seferine çıkmak üzereydi. Bütün hazırlıklar yapılmıştı. Bu sebepten, padişah ilk olarak bu bahase temas etti:

— Bu sene sefer emri geç kaldı. Husule zahire tedariki çok güçtür. Lâzım olan budur ki, mühimmat tedarik olunup sefer gelecek seneye kalma makul müdür?

Sözü şeyhülislam Sun'ullah efendi aldı.

— Bütün elçilere karşı ordu ve otak çıkarılmıyken yine İstanbula dönmek münasip midir?

Düşmana karşı Üsküdar'dan asker cadırı kaldırmak, asker döndürmek makul görüldü mü? Bari memleketi muhafaza için asker gönderilmez mi?

(Sonu 5a, 4, 5ü 5 te)

[*] Bundan evvelki makaleler, 13 şubat, 21 şubat ve 28 şubat tarihlerinde çıkmıştı.

İMAM YAHYA

Emen Hükümdarı memleketinin
apılarını yabancılara kapamıştır

bugün "San'a", da üç yabancı vardır:
bir Türk, bir Suriyeli ve bir de Mısırlı..

Yemen, bugün, tarafızın
tarafızını bir memleketidir.
Çünkü 1934 yılı Eylülünde bu
memleketin sahibi İmam Yahya
bir numaralı cihan harbinden
ağır yandı; işi, yalnız Yemen
nin tarafızlığını ilânla kılma-
la, memleketinin kapılarını büt-
tün yabancılara yüzüne ka-
pıyordu.

İste dört yıldanberi ne bir
Yemenli memleketi dışına çık-
mıştı, ne de bir yabancı Yeme-
ni girmişti.

"Hadi, dedi yabancı elçi-
likleri bile sıkı bir tarassut al-
tırdılar ve elçilik memurları
nın memleket içine girmeleri
sırtı katıydı yasaktı.

Bugün Yemenin payitahtı,
2000 rakımlı "Sana", şehrinde
yalnız üç yabancı vardır: Bir
Türk, bir Suriyeli, ve bir de
Mısırlı. Lâkin bunlar İmam
Yahyanın tam mânâsıyla inandı-
rılmış eminsilerdir.

3 yabancı payitaht
"Sana", da bir üç yabancı-
dan Türk insanın hariciye ves-
tidir. Suriyeli Yemen ordusu-
nun genel kurmay başkanıdır.
Mısırlı da imanın hususi kâti-
bidir.

İste bu üç yabancının gayri
eksi adamların "yeryüzünün
cenneti", diye anıldıkları Sana-
da tek bir yabancı yoktur.

Şurasını da ilâve edelim ki,
bu kapıları kapalı kettim bir ka-
pıyı, Suriyeli Yemen ordusu-
nun genel kurmay başkanıdır.
Mısırlı da imanın hususi kâti-
bidir.

İste bu üç yabancının gayri
eksi adamların "yeryüzünün
cenneti", diye anıldıkları Sana-
da tek bir yabancı yoktur.

Şurasını da ilâve edelim ki,
bu kapıları kapalı kettim bir ka-
pıyı, Suriyeli Yemen ordusu-
nun genel kurmay başkanıdır.
Mısırlı da imanın hususi kâti-
bidir.

İste bu üç yabancının gayri
eksi adamların "yeryüzünün
cenneti", diye anıldıkları Sana-
da tek bir yabancı yoktur.

Şurasını da ilâve edelim ki,
bu kapıları kapalı kettim bir ka-
pıyı, Suriyeli Yemen ordusu-
nun genel kurmay başkanıdır.
Mısırlı da imanın hususi kâti-
bidir.

İste bu üç yabancının gayri
eksi adamların "yeryüzünün
cenneti", diye anıldıkları Sana-
da tek bir yabancı yoktur.

Şurasını da ilâve edelim ki,
bu kapıları kapalı kettim bir ka-
pıyı, Suriyeli Yemen ordusu-
nun genel kurmay başkanıdır.
Mısırlı da imanın hususi kâti-
bidir.

İste bu üç yabancının gayri
eksi adamların "yeryüzünün
cenneti", diye anıldıkları Sana-
da tek bir yabancı yoktur.

Şurasını da ilâve edelim ki,
bu kapıları kapalı kettim bir ka-
pıyı, Suriyeli Yemen ordusu-
nun genel kurmay başkanıdır.
Mısırlı da imanın hususi kâti-
bidir.

İste bu üç yabancının gayri
eksi adamların "yeryüzünün
cenneti", diye anıldıkları Sana-
da tek bir yabancı yoktur.

Şurasını da ilâve edelim ki,
bu kapıları kapalı kettim bir ka-
pıyı, Suriyeli Yemen ordusu-
nun genel kurmay başkanıdır.
Mısırlı da imanın hususi kâti-
bidir.

İste bu üç yabancının gayri
eksi adamların "yeryüzünün
cenneti", diye anıldıkları Sana-
da tek bir yabancı yoktur.

Şurasını da ilâve edelim ki,
bu kapıları kapalı kettim bir ka-
pıyı, Suriyeli Yemen ordusu-
nun genel kurmay başkanıdır.
Mısırlı da imanın hususi kâti-
bidir.

İste bu üç yabancının gayri
eksi adamların "yeryüzünün
cenneti", diye anıldıkları Sana-
da tek bir yabancı yoktur.

Şurasını da ilâve edelim ki,
bu kapıları kapalı kettim bir ka-
pıyı, Suriyeli Yemen ordusu-
nun genel kurmay başkanıdır.
Mısırlı da imanın hususi kâti-
bidir.

İste bu üç yabancının gayri
eksi adamların "yeryüzünün
cenneti", diye anıldıkları Sana-
da tek bir yabancı yoktur.

Şurasını da ilâve edelim ki,
bu kapıları kapalı kettim bir ka-
pıyı, Suriyeli Yemen ordusu-
nun genel kurmay başkanıdır.
Mısırlı da imanın hususi kâti-
bidir.

İste bu üç yabancının gayri
eksi adamların "yeryüzünün
cenneti", diye anıldıkları Sana-
da tek bir yabancı yoktur.

Şurasını da ilâve edelim ki,
bu kapıları kapalı kettim bir ka-
pıyı, Suriyeli Yemen ordusu-
nun genel kurmay başkanıdır.
Mısırlı da imanın hususi kâti-
bidir.

İste bu üç yabancının gayri
eksi adamların "yeryüzünün
cenneti", diye anıldıkları Sana-
da tek bir yabancı yoktur.

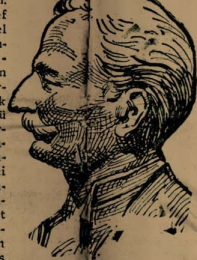
EDEBİYAT ALEMİNDE TANIDIKLARIM

Tevfik Fikret

Mektebli Sultanının iki talebesi - 119 numaralı Mehmet
Tevfik-Dalma sınıfın birincisi-Dermansızların hâmisî-
Güzel cildli kitaplar - Fikretin bedbahtlığı.

Yazan:

RIZA TEVFIK

Tevfik Fikret

Milâdın (1883) senesi ipti-
dâlarında babam beni Ge-
liboludan İstanbul'a getirmişti;
artık Galatasaray sultanisine
tevdi etmek istiyordu, güncel
on dört yaşımı doldurmuşum.
Halbuki ben - tarihi çok şeref
li, bağları, bahçeleri pek güzel
olan Gelibolunun, o temiz ku-
şal sahillerini o kadar seviyo-
rum ve Hamzabey körfezinin
her tarafını o kadar iyi biliyo-
rum ki, İstanbul'a istemiyerek
gelmişim. Bu şerh de öteki
gelişimdi. İlk gelişimde (Ebir-
ne vilâyetine tâbi Mustafa-
paşa) kazasından ebediyen ayrıl-
yorduk. Babamın orada ikinci
defa olarak kaymakam bulun-
duğu sıralarda, ben, Meriç ne-
hri kenarında bulunan hükümet
konakına bitişik bir evde hirci-
tin (1285) senesi ramazanının
yirmi üçüncü günü (ki mübâ-
bir kış günü imiş) günes doğ-
mazdan beş dakika önce doğ-
muşum. Merhum Fikret hirci-
tin (1284) senesi şabanının yir-
mi sekizinci gecesi dünyaya ge-
miş olduğuna bakılırsa ben-
den bir yaş ve birkaç gün büyük-
tür, demektir.

Ben mektebi sultanıye kabul
olduğum zaman, ince yapılı,
kuyruklu, lâkin hiç rahatsız du-
maz ve hiç yorulmaz hasan bir
çocuktum. Çocukluğumun ilk
devrinin tasarımları, kirları, ba-
ğları, dağları, dağları, dağları,
- başboş bir yaban kedisi gi-
bi - geçirmiş olduğum için,
kanun, nizam ve intizam kayı-
tları, benim vahşî tabiatime hiç
uyumayan şeylerdi ve bana has
gelenekleri sevmeyi ve istemeyi
gim bir şey yaptırmağa kalkış-
mak, ruhumda kuvvetli bir is-
yan fırtınası koparırdı. Bu fı-
rtınayı kuzuruma beraber, iyi ve na-
zik bir muameleyle karşı gayet
hassas, iyiliğe karşı çok min-
nettar arkadaşlarımla dostlarımla
pek endiş bir çocuktum. Mîzâc
ihsanile çok çabuk hiddetle ka-
pılır bir sinirli insan nümunesi
olmakla beraber, merhamet ve
sefkâtim bütün hissiyatıma ga-
lipti. İzmitte genç evim anemini
son saatlerinde görmüştüm. Be-
ni, yanından zorla ayırdırdı.
O zaman, ilk defa olarak vic-
danım olmağa şiddetle sarıyan
hasret duyduğundan aalamışım
ki, pek kuyumeti ve sefkâtli bir
dosttan ebediyen ayrılmıyordum.
O fecî tecrübeyle maruz bulun-
duğum zaman on yaşıydım.
O zamandanberi her öksüz a-
cırm, ve tabiatı, zevkî hayatı
pek sevdiğim halde dâima ölü-
mün... Anemim, genç, güzel ve
ruhumda çok münis çehresini hü-
susa uğratın ölümlü her zaman
gördüğüm ve o çehreyi aynen
görüştüm.

Seviciyem bu hususî cihetle-
rin buradan aynen göstermeyi
istiyordum. Sebabi ileride an-
laşılacaktır.

O zamanlarda sultanî mekte-
binin umumi müdürlü İsmail
bey namında bir zattı. Orta yaş-
lı, çiçek bozğu, hafif kumral
sakallı, yumuşak mîzâğı, iyi

kalbli bir âlamdı. Lâkin idare
filen iki Fransız memurunun
elindeydi. Birincisi Mösöy
(D'Holys - Dolis) cidden asil
bir aileyle mensup ve sahsan ga-
yet yakışıklı, temiz beyaz sakal-
lı, uzun boylu, gösterişli ya-
sarlı bir iliyordu. Dâima siyah
ve zarif bir kâğıt redingot ile
gezer, altın çerçeveli bir göz-
lük takardı. Hiçbir vakit elbî-
sesinin göğüs ilikisi görülmü-
ş değildi. Bu halde ve tavirle her-
kesi muvafık teklif ederdi. O-
nun muavini olan Mösöy (Faure-
For) bilâkiss tam demokrat
bir Fransız nümunesiydi: Kısa
boyu, tıknaz, köşek bir sakallı,
üstüne başına takıyordu; her za-
man, aynı köşü kâğıtla ceketle
gezer, lâkin zâbit, nizamperver,
adil ve çok iyi bir adamdı. Sert
olduğu kadar da sakacıydı. Ba-
zan küçüklerle pek lâubâli dav-
ranır, onların büyük auyunlara
ile bez şakla istikrar ederdi.

İhsanile kuyumeti, saygımasını
da, sevdiğini de bilirdi, kay-
metli bir çocuk mürebbiydi.

Ben mektebe kabul olundu-
ğum zaman mektep belki en i-
yi devrinin ilâk ediyordu. Han-
gisiyle gırtlâğımla imti-
han ile tayin ettiler. (İladinin
ikinci sınıfına devrieme pre-
paratoire) geçirildi. (409 Ali
Rıza) diye isimlen deftere kay-
dolundum. Bıyık arkadaşlarım
arasında bilâkiss iki çocuk ba-
zı şahsiyetlerle göre karşıyo-
rdu. Birisi Cerkas Zahit, ki Kaf-
kas müslümanlarının meşhur
kahramanı şeyh Şamîlin torun-
uydu. Gayet zeki, her zaman
gülür yüzü ve şen tabiatı, be-
nim gibi kuyumla, fakat pek
kuvvetli ve çetin bir gençti. He-
le jîmstâkhanede idilerde, tra-
pezlerde, halklarda her yerde
bir cambazdı. Kuyum gengelî gi-
bi bir nerye takışa sökmek
mümkün olmazdı. Diğeri de
(119 numaralı Mehmet Tevfik)
namında bir çocuktu. Bu, bilâ-
kiss vücutta güzeldi ve yaşına
göre çok kuvvetli, usul, vakarlı
çalışkan, muvaffakiyete haris,
nizam ve intizamı sever bir e-

fendiydü. Bizim müktebe kadın
ninelere inen dediği gibi, (ade-
ta bütümün de yine küçülmüş,
ağır başlı bir çocuk) tu. Hattâ
onun gözü sevelsinin başlıca
sıfatlarından biri de mübrevvîti,
yani iclâleri himaye ve hakkı
mudafaa etmek hususunda ces-
areti ve fedakârlığıydı. İyice ha-
tımırdaş ki, koca mektebi sul-
tân, hiç kimsi ile kavga et-
meden, kimsiyi gücendime-
den, senelerce tahsiline devam
edip de dâima sınıfının birinci-
si olarak şahadetname almış o-
lan bu Mehmet Tevfik bir gün,
bir kasazlığı menetek için
döğmeleşme karar vermişti: Ark-
adaşlarından kuvvetli fakat
meydan okuyamayan bir vaziyet
müdevvîz birisi, demansız
ve âcil bir çocuğu dövmesi il-
zerine zavallının üstüne yürü-
mesi. Orada hazır bulunan Me-
hmet Tevfik derhal tu kabadayı-
nın önüne dikilip durdu, ve o-
nu mübrevvî bakiş mütcevaze
meydan okuyamayan bir vaziyet
alarak cesaretini kırkıktan son-
ra: (Her ne zaman bu zarallı
çocuğun üstüne yürüyecek olur-
san, beni kâhşana bulacakmış!)
demisti. Bu hitaba karşı, müte-
caviz hiç ses çıkarmadan çekil-
miş, gitmiş ve bu vakadan son-
ra da hiç kimsi, kimsiyi karşı
kabadayıya satmak ve tokat at-
mak hevesinde bulunmamıştı.

O zamanki Mehmet Tevfik'in
göstermiş olduğu bu celdâti,
bu civanmertliği, sonra belâğ ve
cesur bir sair olarak şöret al-
an Tevfik Fikret her vesile ile
göstermiş, ölüncüye kadar bu
hasletini izhar etmiş, ve dâima
edilmiş kullanmıştır. Tevfik
Fikret - bundan sonraki mak-
alelerde arzedeceğim vehile -
en heyecanlı şîrîlerini kendî i-
tikadına hak ve hakikat bildi-
ği mevzular hakkında yazmış-
tır. Doğruya söylemek gayretle-
le çok defa belki pek acı sözler
söylemiş ve samimi dostlarının
bile hatırları kırılmıştır. Lâkin
halkın hukukunu müdafaa et-
mek mecburiyetiyle söylediği
sözlerde ve yazdığı şîrîlerde, ce-
sâsî hasletini olan mertliği, ce-
sâret mecburiyeti pek parlak
surette ve ulvi bir dercede iz-
har etmiştir. Onun asıl bu insa-
niyetperverliği için severdik-
i. Yoksa kendi mîzâc - evvelce
de zikretmiş olduğum gibi -
gayet sakin ve usul ve kanu-
na, idkâta hümmetkâr. Şurası
dikatte sayandırı ki, mektepte
bulduğum müddette her kere
bile cevapla müstahak olmamış-
tım. Kendi mektep hayatıma
- mektebi sultanî müdürlü i-
ken (Sultanıye) ünvanı ile yaz-
mış olduğum - bir şîrînde pek
iyi tasvir etmiş ve adil olduğum
vehile stûk ilâh ile anlat-
mıştır; bakınız:

Kimler hakiketen, şu beyaz bir gelin
kadar
Hassas ve şüh akayaların gölgesinde
kâk
Bağcan, gülen, kusan, tepinen; bazi pur
vakar
(Sonu Sa. 4, Su 4 de)

mak istedi. Sadi Bey mâni ol-
du. O zaman, Şehimin bütün
şifesi Sadi Bey'e döndü.

Alpakti Rezilî Namussuzun
Herif susuyordu. Onun bö-
le, hicbir tepki göstermeye-
miş gibi durması, Şehim'i büt-
tün çileden çıkardı. Elini ka-
dırması ile Sadi Beyin suratına
indirmesi bir oldu.

O zaman, herifin erdâkî gu-
ruru birindenberi uyandı. Kadını
kollarından sımsıkı tuttuğu gi-
bi, kapıya kadar sürükledi, da-
sıyırı attı ve arkasından en a-
ğır küfürleri savurdu.

Zavallı Şehim, bir külec gi-
bi, sofada, yere kanamış, bir
sinir buhranı geçiriyordu. Ağ-
ladı. Ağladı.

Bir aralık, aklı başına geldi.
Yerden, yay gibi doğruldu;
kalktı; gerek evin sahibi kadın-
la ve gerek Sadi Beyle debelle-
şirken dağdan küyafetini çabuk
çabuk ellerle düzeltti. Merdi-
venlerden aşağıya hızla inip il-
ahı aynı hızla kendini sokma-
ğa attı.

(Devamı var)

Bu korkunç cinayet ard-
ında içinde de, halk arasında
da büyük homurtular, isyanlar
hüsusilâ sebeb oldu. Macar o-
vularında büyük Avrupa ord-
ularını büyük bir kudretle yenen
paşah, kanlı ve büyük bir ta-

(Sonu Sa. 4, Su 1 de)

MAZLUM TARIHTEN YAPRAKLAR

ŞEHZADE

Şehzade Murat çadırda cellatları görürce: «Hay
bre kahpeler!» diye inledi. Sapsarı kesildi. Geri
geri çekilmek istedi. İste o anda Mahmut ağa:
«Bire koman, tadan, kırakman diye haykırdu. Yedi
cellât birden şehzadenin üzerine atıldılar

Kanunî artık
ihliyarla
mıstı. Uzun yıl
lar, sehadetler-
den serhadlere,
zaferler peşin-
de ve ordusunun başında ömür
geçiren paşah, yorgun dâma-
r, ve yıpranmış bedenini din-
lendirmek için saraya çekilmiş-
ti. Gönüllü Hürrüm sultanın
haris, canlı, taze gönlüne bırak-
mış, dâima onu düşündürö-
nün âşkı ile yasıyordu. Bu yor-
gunluk, imparatorlukları kün-
de dize getiren büyük kumun-
dan derin bir hassasiyet içinde
birakmıştı. Boğazın bütün gü-
çlüklerini gören şahane odar-
la:

Surei velvyl okurdum dün
gice namazı Sana
Zulfân andım dilerim nettim
ne kıldım, bilmedim
diye... şîrîler yazıyordu:

Paşahın
dunun başından ö-
nün bu za'fatı haris Hürrüm ö-
tânı tahrik ettikçe ediyor, bir
gün ergeç Kanuninin bu fânî
dünyardan göğüs gıdıcılığı dü-
şünerek yerine kendi ölümü,
sehrade Beyazidî geçmişe ça-
râlerini düşündüröyö. Damat
Rüstem'pâsa ile başbaşa yer-
yor, arada bir mâni teşkil eden,
Kanuninden sonra saltanat nam-
zâfı olarak duran şehzade Must-
tafayı bertaraf etmenin hilele-
ri aramıyordu. Nitekim bu hile,
bütün korkunçluğu ve deh-
şetli bir gün ortada görünü-
verdi.

Avrupa hudutlarındaki gal-
ler izale edildikçe paşah Rüs-
tem paşası Acem seferine me-
mur etmişti. Ordular Trakya,
Anadoluya geçiyor, şehzade
derhal hazırlanıyordu, işte bu
sıradaki öğünde bir dedikodu
yayıldı. Bu, şehzade Mustafaya
ilece sürecekti, paşahla öğünde
olunmuştu. Paşahın dedikodu-
yu, bir şahsiyet Hürrüm sultan
Semei ağa İstanbul'a çıkageldi.
Derhal saraya kostu. Paşahın
ayaklarına kapandı, kuyunundan
çıkardığı bir telhisi Kanunîye
sundu. Bu telhisi Rüstem paşa-
dandı. Şehzade Mustafanın taht
ve saltanat uğrunda isyana ha-
zarlı olduğunu haberi veriyordu.

Bahane localdi, seferden
ve haraketten kaldı. Bu yüzden
verdiği arada serdar edip seferi
saldı. Kendi arzusile şîrî yerle-
ne geçirmeye düşüncüyöyö bile-
di. Buna Rüstem paşa mâniydi. Va-
rıp Rüstem paşanın başını kes-
pene ve asker önüne düşseniz.
Cümle asker şîrî isterler. Koca
paşahın dağıl Dimetoka sarayla-
na bakışını ölümlü tasat ve i-
badetle geçirir... diyordular.

Semei ağanın getirdiği bu tel-
hisi okuyunca Kanunî sultan
Süleyman büyük bir teessüre
kapıldı:

Hâşî ki Mustafa Han'ım
saltanat sevdası ile bunun gibi
küstahlık etmeye cüret ider. Ve

Hay bre inansızlar, anan
vermen! diye bağırarak şeh-
adeni ayagina bir celme takti.

Şehzade yukarına yedi cellât
birden üstüne kapandı. Kısa
fakat korkunç bir boğuşma ol-
du. Koca çadır iniltildi, öğüt-
tulu içinde çalkandı. Cellâtla
hep birden şehzadenin boğazına
sırtlandı. İpler dâma-
r, le geçti, boynuna geçirildi. A-
ca, mahmur bir ferat duyuldu ve ni-
hayet. Çadır derin bir sessizlik
içinde kaldı.

Koca imparatorluğın varisi,
muhtesem Kanuninin kahraman
ve emsalsiz oğlu cansız, ruhsuz
ve hareketsiz olduğu yerbe
bakılmıştı.

Fakat haris Hürrüm sultan
bu haberi alince paşahı yavaş
yavaş zehirlemekten geri dur-
madı.

Muhtesem Kanunî, 1275 de,
kumandanlığının son ve
parlak bir gayretini dâma yapı-
yordu: İran seferine çıkıyordu.
Ordunun başında, muazzam or-
du ile Anadolu içlerine doğru
ilerlerken doğrudan şehzade-
ler birer birer geliyor, paşahın
elini birer eteğini öpüyorlardı.

Paşahın Konya Ereğlisine
da bir yılın şehzade Mustafa
yu yenden kalkıştırdığını kurdu-
Mennun, meaus ve beş-jindî,
çehre ile ve kendisini çok sevu-
hâlin ve askerî alkışları arası-
nda kasabaya girdi.

Hiçbir şeyden haberi yoktu
Halbuki Rüstem paşanın telhi-
sinden sonra paşahı yavaş ya-
vâş zehirlemiş, nihayet ölün-
müş saltanatına göz diktiği hak
kında bir kanat, inatç şahibi e-
dilmiş, haris Hürrüm sultanın
aştıkî bir ölümün muhabbeti a-
rasında bir müddet tereddütten
sonra şehzadenin katline karar
vermişti.

Esasen İran seferinin başın-
da bulunması da en çok bu se-
bepten ileri geliyordu. Şehzade
paşahın çadırına geldiği anda
hemen boğdurulacak, bu "saltan-
at, ortagi, böylece ortadan
kalkıncaktı. Rüstem paşanın
tertili ileride Hürrüm sultan
ada, paşahın kıızı ve Rüstem
paşanın karısı Mihrimah sultan
da işlemleri, nihayet paşahı
ikna etmişlerdi.

Şehzade Mustafa bütün bu
olup bitenlerden habersizdi. Sa-
kin ve beşş bir çehre ile baba-
sının çadır önüne gelince atın-
dan atladı. Büyük ve muhtesem
Kanuninin devlet erkânı kendi-
sini alırdı, bir ölüm sükmü-
ne içinde çadırda sokulmuş. Şehzade
igiriyi girip de paşahı babası-
nı görmeğe başışınla kâti-
rafına bakındı ve ilk gördüğü
şey, sakit ve sessiz duran yedi
cellât oldu. Şehzade:

Hay bre kahpeler! diye in-
ledi, sapsarı kesildi. Geri geri
çekilmek istedi.

İste anda cellatların başın-
da bulunan Mahmut ağa:

Hay bre inansızlar, anan
vermen! diye bağırarak şeh-
adeni ayagina bir celme takti.

Şehzade yukarına yedi cellât
birden üstüne kapandı. Kısa
fakat korkunç bir boğuşma ol-
du. Koca çadır iniltildi, öğüt-
tulu içinde çalkandı. Cellâtla
hep birden şehzadenin boğazına
sırtlandı. İpler dâma-
r, le geçti, boynuna geçirildi. A-
ca, mahmur bir ferat duyuldu ve ni-
hayet. Çadır derin bir sessizlik
içinde kaldı.

Koca imparatorluğın varisi,
muhtesem Kanuninin kahraman
ve emsalsiz oğlu cansız, ruhsuz
ve hareketsiz olduğu yerbe
bakılmıştı.

(Devamı var)

Evvel Zaman içinde...

Şehime kapının tokmağına
dokunmuş dolmuş, çalgı sesi
kesildi. İçeride telaşlı kaçıma-
lar oldu. Neden sonra aralan-
ma kapı kanadının arkasından, ev
sahibi kadının örtülü baş gö-
rünüldü. Zoraki bir gülümseyiş
ile, Şehimeye:

«A! Sen misin, kızım? dedi.
Her zaman Şehime, içeride
serbestçe girmişti. Bu sefer de
yine öyle girmek istedi. Kafayı
usulca içecek itecek ol-
du. Fakat kadın dayandı, bırak-
madı.

Sadi Bey burada değil
dedi.

Zararı yok. Beklerim. Bel-
ki gelir. Vakit daha erken...
«Gekmez, nafile, erken. Ha-
ber yolladı sabahın. Ben de or-
talık süpürüyorum. Evim iş al-
tıst. Kimsesizler de yok; sıkı-

çok yorulmuş. Şuracıkta, av-
lula, beş dakikacık dinlenire-
yim. Omuşlarının canı için
de bana bir bardak su ver.

Kadın, bir an tereddüt et-
mek le beraber bu kadarcık bir şey
reddedemedi.

«Buyur, evlâdım! deyip Şe-
himeli içeride aldı. Fakat ta-
hlikta oturmayı da münâsîp gör-
müyerek, mutfağa götürdü.

Şehiminin, sokak kapısından
mutfağa gelinceye kadar dikkat
nazarıni çeken şu oldu:
Ortalıkta, temirlik yapılmak-
ta olduğuna dair hiçbir âlâmet
yoktu. Her tarafta, her şey yer-
li yerindeydi. Meydanda bir
süpürge bile görünmüyordu.

Mutfağa, ocagın yanında,
aynınlı kâğıt, güya dâimâ-
r, ve tektanırtıyordu. Şehi-
meyli kollarından yakaladı, sü-

Yazan:
Ercümden Ekrem Talu

- 28 -

İhsan.

Bu: «Kimsesizler yok!», lî-
kürüsü salihisi bulundardı. Ü-
radığı istisnalı de pek gücüne
gülmüştü. Neredeyse, taş eş-
ğinin üzerine yitince, hayran
hücre ağıyacaktı. Neferî iki iz-
arzunun mücazâlesi ile çirpın-
yorduk. Bir, oradan hemen uzak
laşmak, bir daha dönmek ü-
zerine ayrılmak istiyor, bir de me-
rakını tatmin için, her halde i-
geriye adım atmak hevesini du-
yuyordu.

Heres arzuva galebe etti. A-
cındırcaak bir tavırla:

«Hanım tevvecikim! dedi;

«Hanım tevvecikim! dedi;

«Hanım tevvecikim! dedi;

«Hanım tevvecikim! dedi;